

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Rozsah sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji v roce 2021

Petr Lang

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605

Agentura pro sociální začleňování je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Agentura funguje od roku 2008 a je nástrojem na podporu obcím, které řeší problematiku sociálního vyloučení:

- **pomáhá** obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy,
- **propojuje** přitom místní subjekty (města a obce a jejich úřady, ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly,
- **spolupracuje** s ministerstvy, přenáší informace z komunální úrovně směrem ke státní správě, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci.

Kontaktní údaje:

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor pro sociální začleňování (Agentura)

Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1

www.mmr.cz

www.socialni-zaclenovani.cz

Zpracovatelé:

Petr Lang, oddělení výzkumů a evaluací (petr.lang@mmr.cz)

Obsah

Seznam map	3
Seznam tabulek	3
Seznam zkratk	4
1 Úvod	5
2 Dimenze sociálního vyloučení a jeho indikátory	5
3 Měření sociálního vyloučení – indikátory a index	6
4 Souhrnné výsledky	8
4.1 Celkový rozsah sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji	8
4.2 Vývoj sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji	12
5 Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji	14
5.1 Osoby v exekuci	14
5.2 Příspěvky na bydlení	16
5.3 Příspěvky na živobytí	18
5.4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci déle než 6 měsíců	20
5.5 Předčasné odchody ze vzdělávání	22
6 Shrnutí a závěr	24
7 Přílohy	26
8 Bibliografie	31

Seznam map

Mapa 1 – Index sociálního vyloučení – obce ČR v r. 2021	9
Mapa 2 – Index sociálního vyloučení – obce MSK v r. 2021	9
Mapa 3 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích MSK od r. 2016 do r. 2021	12
Mapa 4 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2016 do r. 2021	13
Mapa 5 – Obce MSK v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021	14
Mapa 6 – Obce MSK v dimenzi „PnB“ v r. 2021	16
Mapa 7 – Obce MSK v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021	18
Mapa 8 – Obce MSK v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021	20
Mapa 9 – Obce MSK v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021	22
Mapa 10 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2019 do r. 2021	25
Mapa 11 – Podíl osob v exekuci v obcích (k 31. 12. 2021)	26
Mapa 12 – Podíl a počet osob v exekuci v SO ORP (k 31. 12. 2021)	26
Mapa 13 – Podíl příjemců PnB v obcích (průměrný měsíc r. 2021)	27
Mapa 14 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	27
Mapa 15 – Podíl příjemců PnŽ v obcích (průměrný měsíc r. 2021)	28
Mapa 16 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	28
Mapa 17 – Podíl UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v obcích (prosinec 2021)	29
Mapa 18 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021) ...	29
Mapa 19 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)	30

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Prahové hodnoty pro jednotlivé indikátory a jejich tři perspektivy	7
Tabulka 2 – Index sociálního vyloučení v r. 2021	8
Tabulka 3 – Index sociálního vyloučení – počty obcí v krajích v r. 2021	10
Tabulka 4 – Index sociálního vyloučení – počty obcí MSK v r. 2021	11
Tabulka 5 – Počty obcí v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021	14
Tabulka 6 – Podíl a počet osob v exekuci ve SO ORP (k 31. 12. 2021)	15
Tabulka 7 – Počty obcí v dimenzi „PnB“ v r. 2021	16
Tabulka 8 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	17
Tabulka 9 – Počty obcí v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021	18
Tabulka 10 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	19
Tabulka 11 – Počty obcí v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021	20
Tabulka 12 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021) ..	21
Tabulka 13 – Počty obcí v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021	22
Tabulka 14 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)	23

Seznam zkratek

ČR: Česká republika

JHC: Jihočeský kraj

JHM: Jihomoravský kraj

KHK: Královéhradecký kraj

KVK: Karlovarský kraj

LBK: Liberecký kraj

MSK: Moravskoslezský kraj

N: počet (*count*)

OLK: Olomoucký kraj

ORP: obec (obce) s rozšířenou působností

PAK: Pardubický kraj

PHA: Hlavní město Praha

PLK: Plzeňský kraj

PnB: příspěvky na bydlení

PnŽ: příspěvky na živobytí

SO ORP: správní obvod(-y) obce (obcí) s rozšířenou působností

SVL: sociálně vyloučená(-é) lokalita(-y)

STC: Středočeský kraj

ULK: Ústecký kraj

UoZ: uchazeči o zaměstnání

UoZ 6+: uchazeči o zaměstnání evidovaní déle než 6 měsíců

VYS: Kraj Vysočina

ZLK: Zlínský kraj

ZŠ: základní škola(-y)

% podíl: procentuální podíl

1 Úvod

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020 označila sociální vyloučení jako jeden z „klíčových sociálních problémů naší společnosti“ (Úřad vlády ČR, 2016, s. 5). Agentura pro sociální začleňování proto v roce 2020 připravila *Metodiku pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území* (Lang & Matoušek, 2020), jejímž cílem bylo umožnění popisu a srovnání obcí a vybraných územních celků pomocí souboru indikátorů zachycující různé dimenze sociálního vyloučení. Oproti dřívějšímu mapování sociálně vyloučených lokalit umožňuje administrativní charakter využívaných dat každoroční aktualizaci výstupů ve formě aktuálních informací o stavu sociálního vyloučení v ČR a také srovnání jeho vývoje v čase. Podrobný popis a následná analýza rozsahu a vývoje sociálního vyloučení je nezbytnou součástí informed-based a evidence-based přístupů, jejichž důležitost při tvorbě legislativy a veřejných strategií – stejně jako ve vyhodnocování dopadu veřejných politik – vyzdvihuje *Strategie sociálního začleňování 2021–2030* (MPSV, 2020, s. 8).

Předkládaná zpráva je praktickou aplikací *Metodiky pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území* se **zacílením na Moravskoslezský kraj**. Přináší deskriptivní i analytické informace o rozsahu sociálního vyloučení na úrovni obcí a SO ORP. Zpráva vychází především z posledních aktuálních dat, jimiž jsou data za **rok 2021**, a volně navazuje na předcházející krajskou zprávu popisující sociální vyloučení v roce 2018 (MMR, 2020). Zpráva za Moravskoslezský kraj vychází společně s dalšími zprávami k situaci v ostatních krajích (vyjma Prahy) a dále zprávou popisující sociální vyloučení v roce 2021 v celorepublikovém měřítku a rovněž zprávou důkladně rozebírající vývoj sociálního vyloučení od roku 2016 do roku 2021 (MMR, 2022).

Všechny uvedené zprávy jsou výstupy projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“ (CZ.03.2.63/0.0/15-030/0000605) realizovaného Odborem pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

2 Dimenze sociálního vyloučení a jeho indikátory

Sociální vyloučení se jako stav projevuje vytěsněním jednotlivců či celých skupin na okraj společnosti, kdy je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou jinak ostatním členům společnosti dostupné. (Růžička & Toušek, 2014, s. 121) Stav, resp. rozsah sociálního vyloučení je sledován prostřednictvím indikátorů pokrývajících **dimenze chudoby, vyloučení z bydlení, vyloučení z oficiálního trhu práce, vyloučení ze vzdělávání a dimenzi zadluženosti**. (Lang & Matoušek, 2020) Sada zvolených indikátorů, která je pevně zakotvena i v národní soustavě indikátorů pro vyhodnocování pokroku v oblasti potlačování chudoby a sociálního vyloučení (srov. Sirovátka et al., 2013), je validní a robustní, tzn., že kombinace indikátorů je vzájemně konzistentní a pokrývá zásadní aspekty konceptu sociálního vyloučení. Seznam indikátorů (včetně uvedení zdroje dat a jejich popisu) je následující:

1) Příjemci příspěvku na živobytí (zdroj dat: MPSV)

- Příjemcem příspěvku na živobytí (PnŽ) se může stát domácnost, již zůstává na život méně než částka živobytí (součet životního minima členů domácnosti), která vyčerpala jiné možnosti pro zvýšení příjmů a prokazuje snahu o zvýšení příjmu vlastní prací. (Trlifajová et al., 2018, s. 2)

2) Příjemci příspěvku na bydlení (zdroj dat: MPSV)

- Příjemcem příspěvku na bydlení (PnB) se může stát domácnost, která vydává víc než 30 % (v Praze 35 %) příjmu na pokrytí nákladů na bydlení.
- 3) Osoby v exekuci** (zdroj dat: Exekutorská komora ČR)
- Osoba, proti níž je vedeno jedno či více exekučních řízení.
- 4) Dlouhodobě nezaměstnané osoby** (zdroj dat: Úřad práce ČR)
- Osoba potenciálně ekonomicky aktivní je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání (UoZ) Úřadu práce déle než 6 měsíců.
- 5) Předčasné odchody ze systému základního vzdělávání – běžné třídy** (zdroj dat: MŠMT)
- Osoba (žák) ukončuje povinnou školní docházku v systému základního vzdělávání v 7. nebo 8. ročníku, a to v důsledku jednoho nebo dvou propadnutí. Indikátor se vztahuje pouze k běžným třídám, tzn., že nejsou zahrnuty osoby (žáci) předčasně ukončující povinnou školní docházku ve speciálních třídách. Speciální třídy byly z indikátoru předčasných odchodů vyřazeny, protože zařazení žáků do těchto tříd je podmíněno celou řadou důvodů, které nezbytně nesouvisí se sociálním znevýhodněním. Především jde o důvody spojené se zdravotními handicapy žáků.

3 Měření sociálního vyloučení – indikátory a index

Jednotlivé indikátory jsou vyhodnocovány zvlášť, přičemž základní úroveň (jednotku) analýzy představují obce. V souladu s *Metodikou identifikace lokalit rezidenční segregace* (Sýkora et al., 2015, s. 11) je každý z indikátorů nahlížen ze tří odlišných, avšak doplňujících se úhlů pohledu územní koncentrace: (1) **absolutní počet**, (2) **relativní podíl** a (3) **lokalizační kvocient**. Perspektiva absolutních počtů vyjadřuje velikost potenciální cílové skupiny pro místní politiky sociálního začleňování; perspektiva relativního podílu potenciální cílové skupiny na celkovém počtu obyvatel obce vyjadřuje míru strukturálního ovlivnění celkové situace a možnosti rozvoje obce; a lokalizační kvocient zohledňuje odlišnost relativního podílu obce od průměrné situace v kraji, v němž se obec nachází, čímž je nepřímo tematizováno riziko stigmatizace obce z důvodu většího rozsahu sociálního vyloučení v porovnání s jeho okolím.

Na příkladu exekucí ilustrováno, je měřen (1) absolutní počet osob v exekuci v dané obci, (2) podíl osob v exekuci na celkové populaci v dané obci, (3) poměr mezi podílem osob v exekuci na celkové populaci v dané obci vůči součtu podílu osob v exekuci na celkové populaci v příslušném kraji dané obce a podílu osob v exekuci na celkové populaci v republice, přičemž součet podílů je z důvodu vážení dělen dvěma. Lokalizační kvocient tedy indikuje, nakolik se situace v dané obci liší od svého kontextu (zohledňující průměrnou situaci v kraji a republice).

Aby bylo možno sadu všech indikátorů v jednotlivých perspektivách vyhodnotit zjednodušeným způsobem, pro každý indikátor a každou jeho perspektivu byly stanoveny dvě prahové hranice – viz Tabulka 1. V případě absolutního počtu se hranice stanovují s ohledem na přítomnost dostatečně početné cílové skupiny pro realizaci místních politik sociálního začleňování. Výše prahu u jednotlivých indikátorů odrážejí, zda se ten který indikátor vztahuje k jednotlivci (např. v případě exekuce) nebo k domácnostem, včetně vícečlenných domácností (příspěvek na bydlení a na živobytí). Dále se do jeho stanovení promítá obvyklá náročnost intervence pro řešení dílčího problému (intervence dluhového poradenství směřující k podání insolvenčního návrhu vs. dlouhodobá podpora návratu na trh práce v systémech prostupného zaměstnávání). U relativního podílu se první hranice zpravidla pohybuje mírně nad celorepublikovým průměrem bazálního roku 2018, druhý práh se pak pohybuje nad

celorepublikovým průměrem bazálního roku 2018 s přičtením jedné směrodatné odchylky. Stanovení hranic u lokalizačního kvocientu pak sleduje logiku násobku průměrného zatížení v tom kterém indikátoru v republice, resp. kraji.

Tabulka 1 – Prahové hodnoty pro jednotlivé indikátory a jejich tři perspektivy

	absolutní počet		relativní podíl		LQ	
	1. práh	2. práh	1. práh	2. práh	1. práh	2. práh
osoby v exekuci	100	200	12	18	1,8	2,5
příspěvky na bydlení	40	80	2,1	3	1,8	2,5
příspěvky na živobytí	30	60	0,9	1,7	1,8	2,5
dlouhodobě nezaměstnaní	40	80	1,4	2,5	1,8	2,5
předčasné odchody	6	12	5	12	1,8	2,5

Zdroj: vlastní zpracování

Obci je za překročení každého prahu udělen jeden bod. Za každý indikátor tak může obec obdržet od nuly do šesti bodů. Obdržení nula bodů znamená, že v daném indikátoru obec zatížena není (případně v komparaci s ostatními obcemi jen velmi málo), v případě obdržení šesti bodů to znamená, že v daném indikátoru je obec zatížena velmi.

Pro vyhodnocení celkového rozsahu sociálního vyloučení byl sestrojen tzv. **index sociálního vyloučení**. Hodnota (sumačního) indexu sociálního vyloučení je výsledkem prostého součtu bodů v té které obci za všechny indikátory. **Rozsah hodnot se proto pohybuje v rozmezí 0 až 30 bodů**, kdy 30 bodů indikuje maximální rozsah sociálního vyloučení v obci (obec překročila všechny prahové hodnoty ve všech indikátorech) a 0 naopak indikuje minimální rozsah sociálního vyloučení (obec nepřekročila ani jednu prahovou hodnotu).¹

¹ Více o výpočetním modelu indexu sociálního vyloučení viz (Lang & Matoušek, 2020).

4 Souhrnné výsledky

4.1 Celkový rozsah sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji

Celkový rozsah sociálního vyloučení je vyjádřený prostřednictvím indexu sociálního vyloučení a jeho 30bodové škály. Index na úrovni obce tedy může nabývat hodnoty 0 (nejnižší nebo žádné zatížení sociálním vyloučením) až 30 (velké zatížení sociálním vyloučením). Z důvodu přehlednosti používáme v této sekci prezentaci hodnot indexu ve čtyřech kategoriích: 0 až 1 bod, 2 až 7 bodů, 8 až 11 bodů a 12 až 30 bodů.

Celková situace obcí ČR v roce 2021 byla následující: 3608 obcí obdrželo 0 až 1 bod, 2200 obcí 2 až 7 bodů, 275 obcí 8 až 11 bodů a 175 obcí 12 až 30 bodů. Z hlediska celkového počtu obcí v ČR skórovalo 57,7 % obcí v kategorii 0 až 1 bod, 35,2 % obcí v kategorii 2 až 7 bodů, 4,4 % obcí v kategorii 8 až 11 bodů a 2,8 % obcí v kategorii 12 až 30 bodů.

Při zaměření se na obce MSK, jichž je celkem 300, 159 obcí obdrželo 0 až 1 bod, 82 obcí 2 až 7 bodů, 29 obcí 8 až 11 bodů a 30 obcí 12 až 30 bodů. Rozdíl podílu obcí dle kategorií indexu MSK vůči celkovému stavu v ČR ukazuje, že zatížení MSK bylo – nahlíženo touto perspektivou – výrazně vyšší: obce s 8 a více body tvořily v případě MSK 19,7 % ze všech obcí, zatímco v případě ČR 7,2 % ze všech obcí. Více viz Tabulka 2.

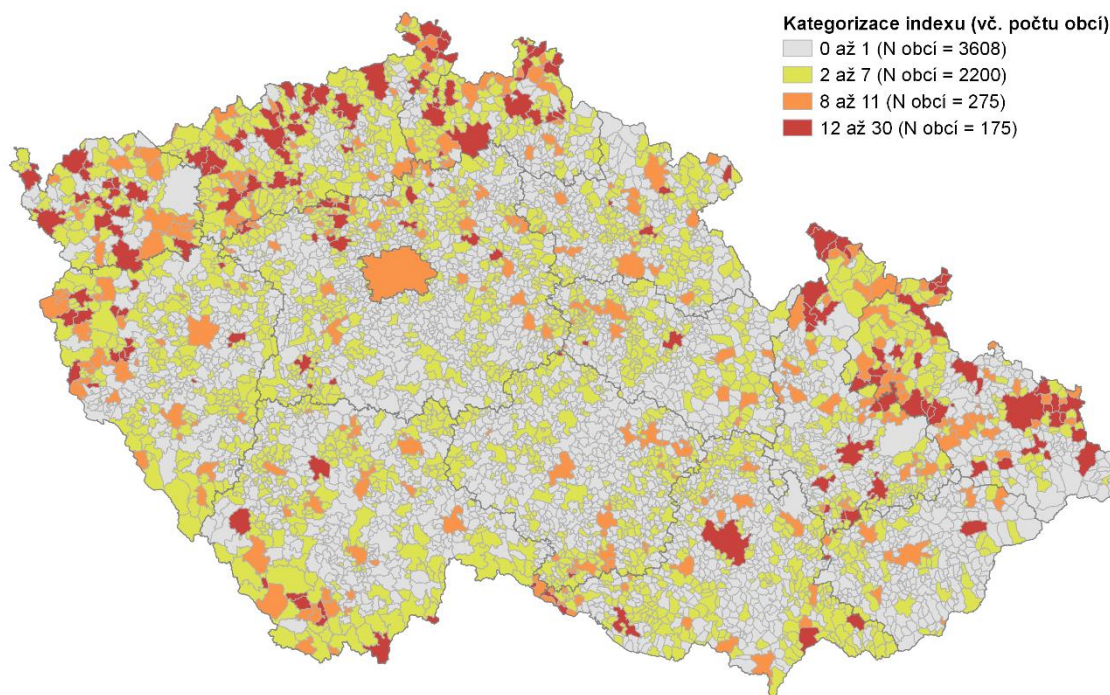
Tabulka 2 – Index sociálního vyloučení v r. 2021

Bodové rozpětí	Počet obcí - MSK	% podíl obcí - MSK	Počet obcí - ČR	% podíl obcí - ČR
0 až 1	159	53	3608	57,7
2 až 7	82	27,3	2200	35,2
8 až 11	29	9,7	275	4,4
12 až 30	30	10	175	2,8
CELKEM	300	100	6258	100

Zdroj: vlastní zpracování

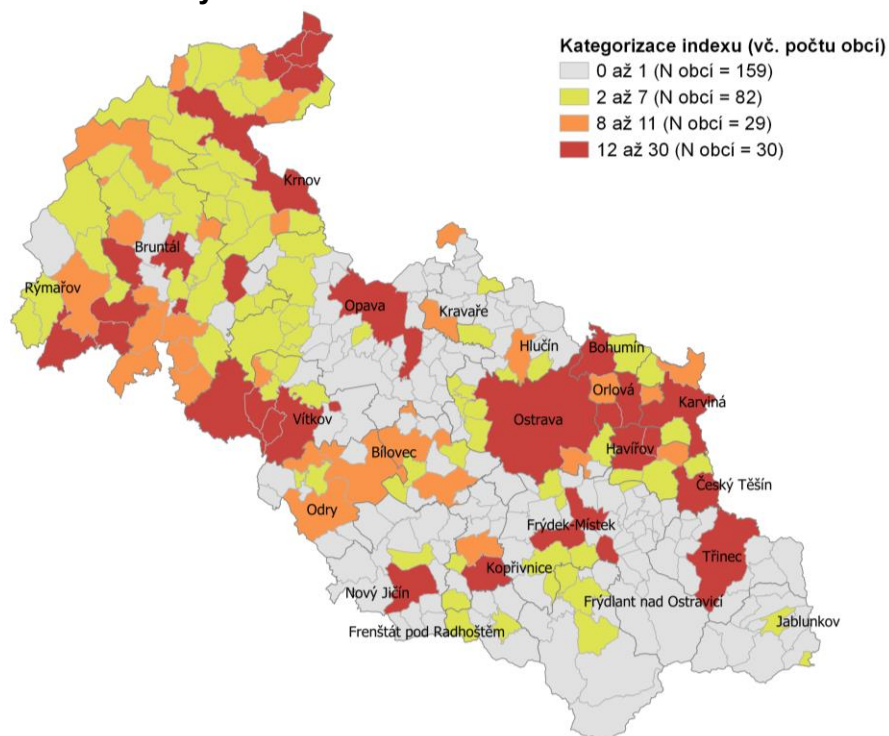
Kartografickou vizualizaci počtů obcí ve zvolených kategoriích indexu nabízejí Mapa 1 a Mapa 2. Podrobnější analýzy k hodnotám indexu v roce 2021 jsou pak dostupné v souhrnné výzkumné zprávě za celou ČR (MMR, 2022).

Mapa 1 – Index sociálního vyloučení – obce ČR v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 2 – Index sociálního vyloučení – obce MSK v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Pro srovnání situace MSK s dalšími kraji slouží Tabulka 3, která obsahuje počty obcí v jednotlivých kategoriích indexu. Nejvyšší počet obcí v kategorii 8 a více bodů byl v právě MSK (59 obcí) a dále pak v ULK (58 obcí) a STC (57 obcí).

Tabulka 3 – Index sociálního vyloučení – počty obcí v krajích v r. 2021

Kraj	N obcí 0 až 1	N obcí 2 až 7	N obcí 8 až 11	N obcí 12 až 30	CELKEM N obcí
JHC	350	240	25	9	624
JHM	383	264	20	6	673
KHK	284	144	16	4	448
KVK	43	57	16	18	134
LBK	100	84	15	16	215
MSK	159	82	29	30	300
OLK	228	131	24	19	402
PAK	287	151	11	2	451
PHA			1		1
PLK	262	197	27	15	501
STC	695	392	38	19	1144
ULK	113	183	26	32	354
VYS	459	224	19	2	704
ZLK	245	51	8	3	307
ČR	3608	2200	275	175	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Na počty obcí MSK, ve zvolených kategoriích indexu, je možné se podívat i optikou jeho SO ORP – viz Tabulka 4. Nejvíce obcí v kategorii 8 a více bodů bylo v SO ORP Bruntál (13 obcí) a Krnov (11 obcí). Naopak SO ORP Frenštát pod Radhoštěm, Frýdlant nad Ostravicí a Jablunkov neměly na svém území žádnou takovou obec.

Tabulka 4 – Index sociálního vyloučení – počty obcí MSK v r. 2021

SO ORP	N obcí 0 až 1	N obcí 2 až 7	N obcí 8 až 11	N obcí 12 až 30	CELKEM N obcí
Bílovec	7	3	2		12
Bohumín		1	1	1	3
Bruntál	6	12	10	3	31
Český Těšín		1		1	2
Frenštát pod Radhoštěm	4	2			6
Frýdek-Místek	30	6		1	37
Frýdlant nad Ostravicí	8	3			11
Havířov		2	1	2	5
Hlučín	11	3	1		15
Jablunkov	10	2			12
Karviná		2	1	1	4
Kopřivnice	6	2	1	1	10
Kravaře	6	1	2		9
Krnov		14	4	7	25
Nový Jičín	14	1		1	16
Odry	6	2	2		10
Opava	31	9		1	41
Orlová			1	2	3
Ostrava	5	6	1	1	13
Rýmařov	1	6	1	3	11
Třinec	11			1	12
Vítkov	3	4	1	4	12
MSK	159	82	29	30	300
ČR	3608	2200	275	175	6258

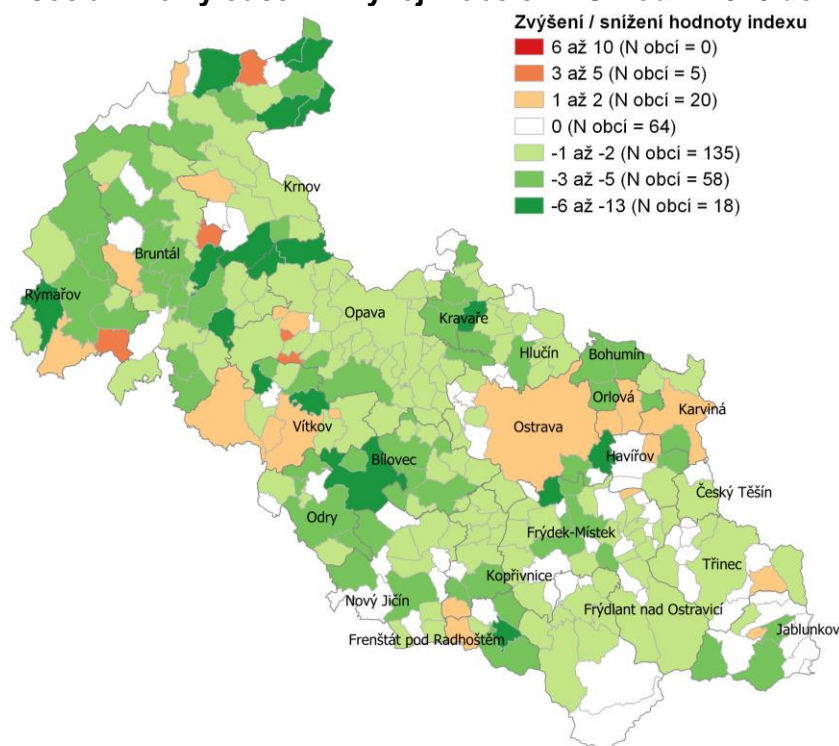
Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Vývoj sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji

Jelikož byl index sociálního vyloučení vypočítán pro šest po sobě jdoucích let, je možné popsat vývoj a povahu sociálního vyloučení. Nejjednodušší možný způsob zhodnocení vývoje představuje porovnání situace obcí v roce 2016 a 2021, konkrétně zhodnocení toho, zda v roce 2021 obdržela ta která obec více, stejně či méně bodů na škále indexu sociálního vyloučení – takové kartografické zpracování nabízí Mapa 3. Jestliže v MSK u 211 obcí došlo ke zlepšení situace (zelené pásma), zhoršení situace (červené pásma) bylo evidováno v 25 obcích; u 64 obcí naopak nebyla zaznamenána v celkovém skóre indexu žádná změna (bílou barvou prokreslené obce).

Jak už bylo řečeno, 8 a více bodů obdrželo v roce 2021 v MSK 59 obcí, v roce 2016 to bylo 80 obcí, celkově lze tedy zhodnotit vývoj v MSK za pozitivní a odpovídající celkovému vývoji v Česku (viz Mapa 4), kdy bylo v roce 2021 v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů) evidováno 450 obcí, zatímco v roce 2021 785 obcí. Celorepublikově se totiž za sledovanou dobu snížil počet osob v exekuci (-178 tis.), vyplatilo se méně příspěvků na bydlení (-76 tis.) a stejně tak příspěvků na živobytí (-60 tis.), bylo evidováno méně uchazečů o zaměstnání na ÚP déle než 6 měsíců (-72 tis.) a částečně taktéž poklesl počet předčasných odchodů (-400).²

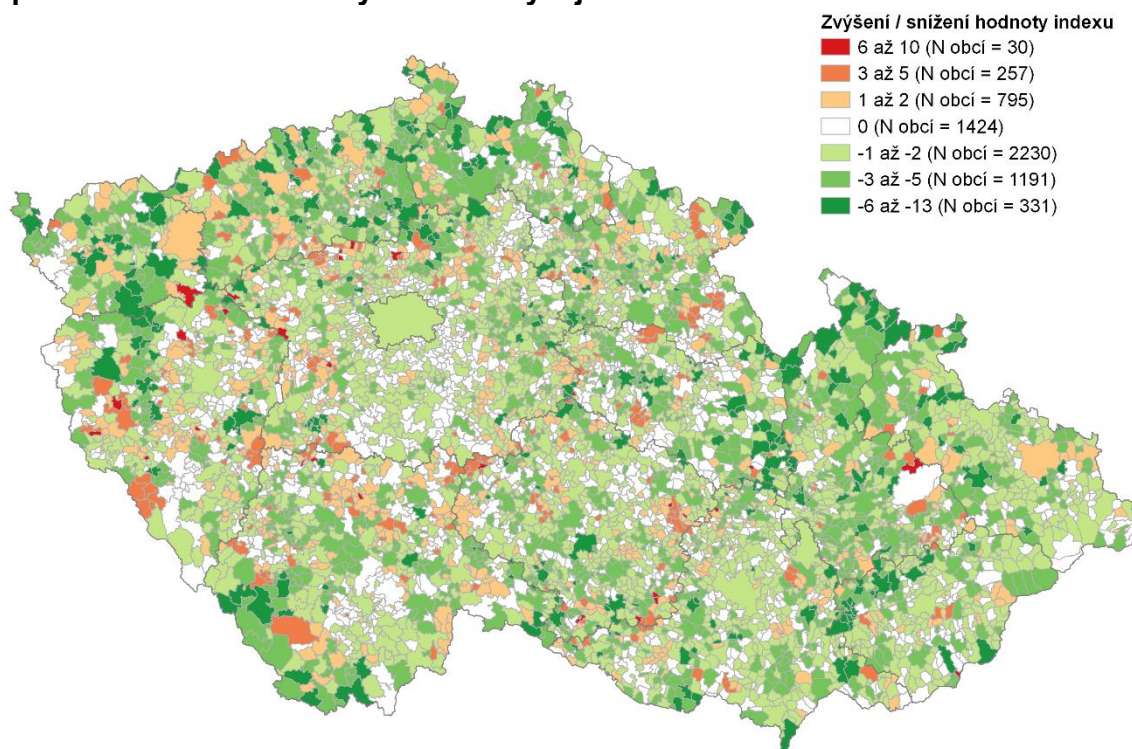
Mapa 3 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích MSK od r. 2016 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

² Porovnávána byla tato data: osoby v exekuci byly k 31. 12. 2016 a k 31. 12. 2021, vyplacené příspěvky na bydlení/živobytí v průměrném měsíci roku 2016 a 2021, nezaměstnanost v prosinci 2016 a 2021 a předčasné odchody ve školním roce 2015/16 a 2020/21.

Mapa 4 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2016 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Více analytických informací k vývoji sociálního vyloučení v Česku, včetně popisu a diskuse systémových a strukturálních důvodů vedoucích ke zlepšení situace, je dostupných v podrobné komparativní zprávě. (MMR, 2022) Je ovšem potřeba i na tomto místě zdůraznit, že navzdory popsanému relativně pozitivnímu vývoji není možné upozadit, že v MSK bylo v roce stále 59 obcí, které se v roce 2021 nacházely v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů), a že mnoho dalších obcí je kupříkladu nadprůměrně zatíženo v jedné dimenzi indexu.

5 Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení v Moravskoslezském kraji

Jestliže škála indexu nabývá hodnot 0 až 30, každá z jeho pěti dimenzí (osoby v exekuci, PnB, PnŽ, dlouhodobě nezaměstnaní a předčasné odchody) je v indexu zastoupena pětinou bodů. Jinak řečeno, každá z pěti dimenzí může nabývat u té které obce hodnot 0 až 6 bodů. Obsahem níže uvedených podkapitol je vyhodnocení jednotlivých dimenzí v obcích MSK z hlediska bodového skóre a dále vyhodnocení dimenzí v SO ORP z hlediska podílů a absolutních počtů.

5.1 Osoby v exekuci

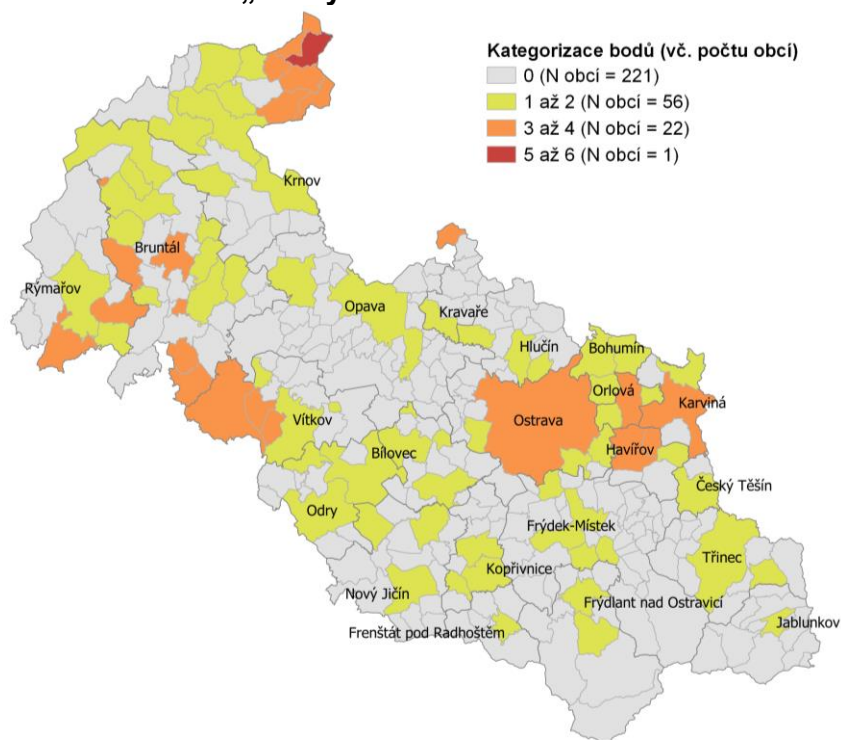
V dimenzi „osoby v exekuci“ obdrželo 0 bodů 221 obcí MSK, 1 až 2 body 56 obcí, 3 až 4 body 22 obcí a 5 až 6 bodů 1 obec – viz Tabulka 5. Kartografické zpracování nabízí Mapa 5.

Tabulka 5 – Počty obcí v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021

Osoby v exekuci – bodové rozpětí					CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
MSK	221	56	22	1	300
ČR	5259	809	170	20	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 5 – Obce MSK v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Dle jednotlivých SO ORP MSK byl k 31. 12. 2021 nejvyšší počet osob v exekuci v SO ORP Ostrava (32875), Havířov (8991) a Karviná (7181); naopak nejnižší počet těchto osob byl v SO ORP Jablunkov (559), Kravaře (576) a Frýdlant nad Ostravicí (761). Celkově v MSK pak bylo 91884 osob v exekuci. Nejvyšší podíl osob v exekucích vykazovaly SO ORP Karviná (13,7 %), Orlová (13,2 %) a Bruntál (12,5 %); naopak nejnižší podíl byl zaznamenán v SO ORP Jablunkov (3 %), Kravaře (3,3 %) a Frýdlant nad Ostravicí (3,7 %). Celkový podíl osob v exekuci byl v MSK 9,2 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 6.

Tabulka 6 – Podíl a počet osob v exekuci ve SO ORP (k 31. 12. 2021)

SO ORP	Počet osob v exekuci	% podíl osob v exekuci (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Bílovec	1416	6,6
Bohumín	2469	8,7
Bruntál	3790	12,5
Český Těšín	1705	8,1
Frenštát pod Radhoštěm	803	5,0
Frýdek-Místek	5986	6,4
Frýdlant nad Ostravicí	761	3,7
Havířov	8991	12,4
Hlučín	1464	4,3
Jablunkov	559	3,0
Karviná	7181	13,7
Kopřivnice	2271	6,7
Kravaře	576	3,3
Krnov	3809	11,4
Nový Jičín	2547	6,3
Odry	1091	7,7
Opava	4423	5,3
Orlová	4124	13,2
Ostrava	32875	12,4
Rýmařov	1492	11,6
Třinec	2391	5,3
Vítkov	1160	10,5
MSK	91884	9,2
ČR	653910	7,4

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Příspěvky na bydlení

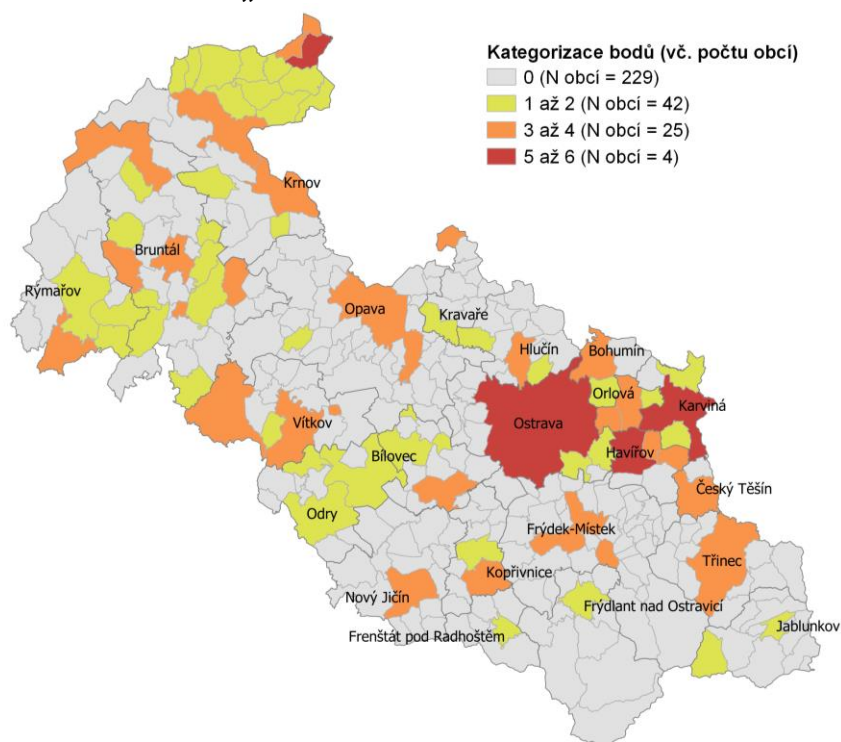
V dimenzi „PnB“ obdrželo 0 bodů 229 obcí MSK, 1 až 2 body 42 obcí, 3 až 4 body 25 obcí a 5 až 6 bodů 4 obce – viz Tabulka 7. Kartografické zpracování nabízí Mapa 6.

Tabulka 7 – Počty obcí v dimenzi „PnB“ v r. 2021

	PnB – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
MSK	229	42	25	4	300
ČR	5732	368	134	24	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 6 – Obce MSK v dimenzi „PnB“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce vyplacených PnB v průměrném měsíci roku 2021 směřovalo do SO ORP Ostrava (12594), Havířov (5459) a Karviná (2962); naopak nejméně těchto dávek bylo vyplaceno v SO ORP Jablunkov (112), Frýdlant nad Ostravicí (171) a Frenštát pod Radhoštěm (177). Celkově v MSK bylo vyplaceno 34084 PnB. Příjemci dávky PnB byli z hlediska podílu nejvíce zastoupeni v SO ORP Havířov (7,5 %), Karviná (5,6 %) a Ostrava (4,7 %); na druhou stranu nejnižší podíl příjemců byl v SO ORP Jablunkov (0,6 %), Frýdlant nad Ostravicí (0,8 %) a Kravaře (1 %). Celkový podíl příjemců PnB v MSK činil 3,4 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 8.

Tabulka 8 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

SO ORP	Počet PnB	% podíl příjemců PnB (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Bílovec	362	1,7
Bohumín	852	3,0
Bruntál	856	2,8
Český Těšín	659	3,1
Frenštát pod Radhoštěm	177	1,1
Frýdek-Místek	2061	2,2
Frýdlant nad Ostravicí	171	0,8
Havířov	5459	7,5
Hlučín	523	1,5
Jablunkov	112	0,6
Karviná	2962	5,6
Kopřivnice	576	1,7
Kravaře	178	1,0
Krnov	1089	3,3
Nový Jičín	576	1,4
Odry	190	1,3
Opava	2076	2,5
Orlová	1114	3,6
Ostrava	12594	4,7
Rýmařov	259	2,0
Třinec	974	2,1
Vítkov	266	2,4
MSK	34084	3,4
ČR	145813	1,7

Zdroj: vlastní zpracování

5.3 Příspěvky na živobytí

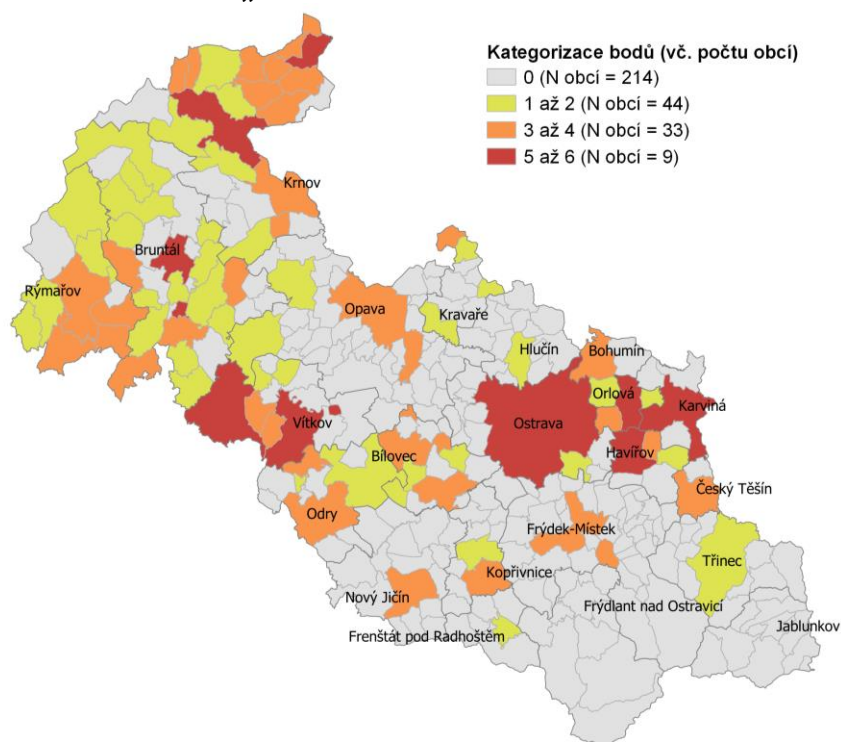
V dimenzi „PnŽ“ obdrželo 0 bodů 214 obcí MSK, 1 až 2 body 44 obcí, 3 až 4 body 33 obcí a 5 až 6 bodů 9 obcí – viz Tabulka 9. Kartografické zpracování nabízí Mapa 7.

Tabulka 9 – Počty obcí v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021

	PnŽ – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
MSK	214	44	33	9	300
ČR	5406	571	236	45	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 7 – Obce MSK v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší počet vyplacených PnŽ v průměrném měsíci roku byl v SO ORP Ostrava (6066), Havířov (1640) a Karviná (1532); naopak nejméně dávek směřovalo do SO ORP Frýdlant nad Ostravicí (48), Jablunkov (49) a Frenštát pod Radhoštěm (71). Celkově v MSK bylo vyplaceno 15240 PnŽ. Podíl příjemců dávky PnŽ byl nejvyšší v SO ORP Karviná (2,92 %), Orlová (2,32 %) a Ostrava (2,29 %); naopak nejnižší podíl příjemců byl v ORP Frýdlant nad Ostravicí (0,23 %), Jablunkov (0,26 %) a Hlučín (0,38 %). Celkový podíl příjemců PnŽ v MSK dosáhl výše 1,53 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 10.

Tabulka 10 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

SO ORP	Počet PnŽ	% podíl příjemců PnŽ (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Bílovec	237	1,11
Bohumín	394	1,39
Bruntál	548	1,81
Český Těšín	353	1,67
Frenštát pod Radhoštěm	71	0,44
Frýdek-Místek	641	0,69
Frýdlant nad Ostravicí	48	0,23
Havířov	1640	2,26
Hlučín	128	0,38
Jablunkov	49	0,26
Karviná	1532	2,92
Kopřivnice	364	1,08
Kravaře	79	0,45
Krnov	650	1,94
Nový Jičín	239	0,60
Odry	150	1,05
Opava	648	0,77
Orlová	723	2,32
Ostrava	6066	2,29
Rýmařov	183	1,42
Třinec	261	0,58
Vítkov	239	2,15
MSK	15240	1,53
ČR	65094	0,74

Zdroj: vlastní zpracování

5.4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci déle než 6 měsíců

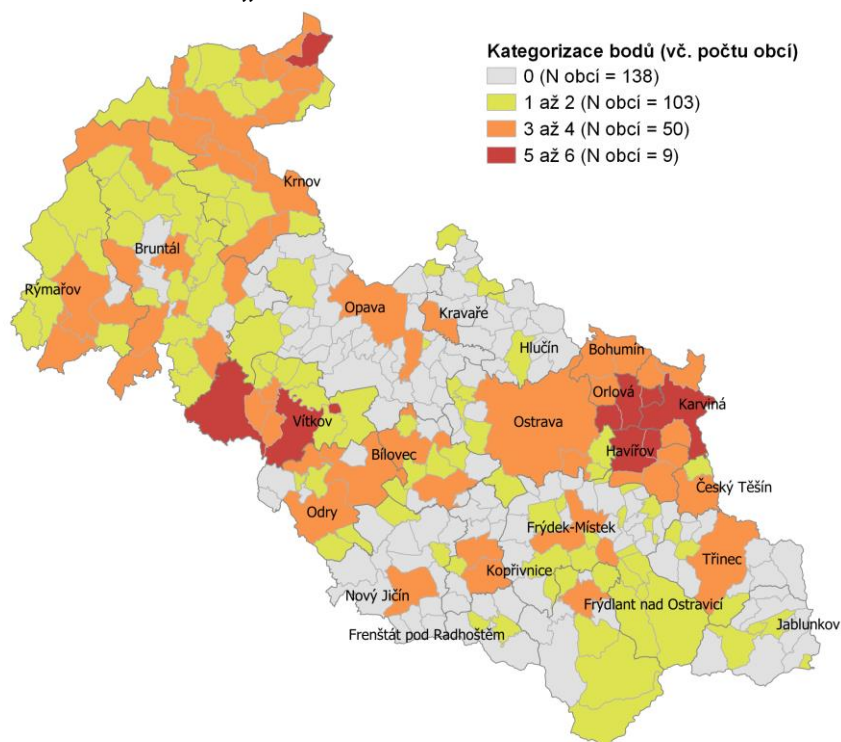
V dimenzi „UoZ evidovaní déle než 6 měsíců“ obdrželo 0 bodů 138 obcí MSK, 1 až 2 body 103 obcí, 3 až 4 body 50 obcí a 5 až 6 bodů 9 obcí – viz Tabulka 11. Kartografické zpracování nabízí Mapa 8.

Tabulka 11 – Počty obcí v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021

	UoZ 6+ – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
MSK	138	103	50	9	300
ČR	3468	2145	611	34	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 8 – Obce MSK v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší počty UoZ evidovaných déle než 6 měsíců byly v prosinci roku 2021 indikovány v SO ORP Ostrava (7489), Havířov (3195) a Karviná (2858); na druhou stranu, nejnižší počet těchto UoZ byl v SO ORP Frenštát pod Radhoštěm (104), Jablunkov (186) a Kravaře (209). Celkově bylo v MSK vedeno těchto dlouhodobě nezaměstnaných 24204. UoZ evidovaní déle než 6 měsíců byli z hlediska podílu nejvíce zastoupeni v SO ORP Orlová (7,4 %), Karviná (7,3 %) a Havířov (5,9 %); nejnižší podíl byl pak zaznamenán v SO ORP Frenštát pod Radhoštěm (0,8 %) a Hlučín (0,9 %). Celkový podíl těchto UoZ byl v MSK 3,2 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 12.

Tabulka 12 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021)

SO ORP	Počet UoZ 6+	% podíl UoZ 6+ (přepočet na obyvatelstvo 15-64 let)
Bílovec	318	2,0
Bohumín	842	3,9
Bruntál	854	3,7
Český Těšín	707	4,4
Frenštát pod Radhoštěm	104	0,8
Frýdek-Místek	1225	1,7
Frýdlant nad Ostravicí	234	1,5
Havířov	3195	5,9
Hlučín	225	0,9
Jablunkov	186	1,3
Karviná	2858	7,3
Kopřivnice	468	1,8
Kravaře	209	1,5
Krnov	986	4,0
Nový Jičín	387	1,3
Odry	221	2,0
Opava	809	1,3
Orlová	1790	7,4
Ostrava	7489	3,7
Rýmařov	222	2,4
Třinec	480	1,4
Vítkov	395	4,8
MSK	24204	3,2
ČR	127640	1,9

Zdroj: vlastní zpracování

5.5 Předčasné odchody ze vzdělávání

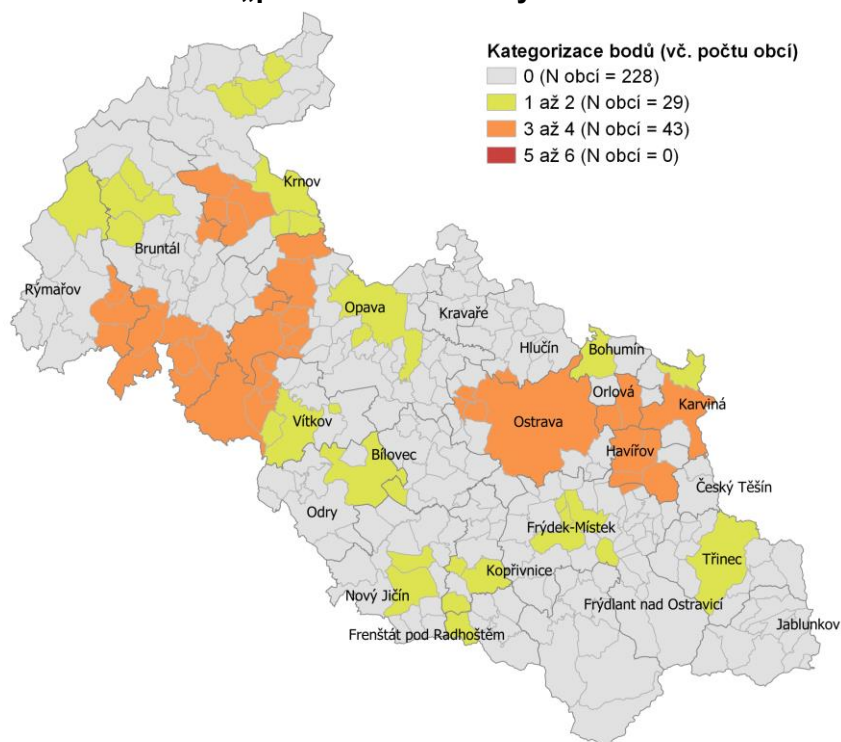
V dimenzi „předčasné odchody“ obdrželo 0 bodů 228 obcí MSK, 1 až 2 body 29 obcí, 3 až 4 body 43 obcí a 5 až 6 bodů neobdržela žádná obec – viz Tabulka 13. Kartografické zpracování nabízí Mapa 9.

Tabulka 13 – Počty obcí v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021

	Předčasné odchody - bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
MSK	228	29	43	0	300
ČR	4435	978	771	74	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 9 – Obce MSK v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce předčasných odchodů bylo ve školním roce 2020/21 zaznamenáno v SO ORP Ostrava (178), Havířov (49) a Karviná (29); naopak nejméně k předčasným odchodům docházelo v SO ORP Frenštát pod Radhoštěm, Jablunkov, Frýdlant nad Ostravicí, Český Těšín (shodně po 1). V celkovém součtu se všechny předčasné odchody v MSK týkaly 400 žáků a žaček. Podíl předčasných odchodů byl jako nejvyšší indikován v SO ORP Orlová (7,3 %), Ostrava (6,7 %) a Havířov (6,6 %); naopak nejnižší byl tento podíl v SO ORP Český Těšín (0,4 %) a Frýdlant nad Ostravicí a Jablunkov (shodně 0,5 %). Celkový podíl odchodů byl v MSK 3,8 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 14.

Tabulka 14 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)

SO ORP	Celkový počet žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku	Počet předčasných odchodů ze ZŠ	% podíl předčasných odchodů ze ZŠ
Bílovec	200	4	2,0
Bohumín	281	16	5,7
Bruntál	325	8	2,5
Český Těšín	251	1	0,4
Frenštát pod Radhoštěm	172	1	0,6
Frýdek-Místek	977	11	1,1
Frýdlant nad Ostravicí	221	1	0,5
Havířov	740	49	6,6
Hlučín	363	2	0,6
Jablunkov	213	1	0,5
Karviná	512	29	5,7
Kopřivnice	368	8	2,2
Kravaře	208	2	1,0
Krnov	358	13	3,6
Nový Jičín	449	10	2,2
Odry	155	4	2,6
Opava	1034	20	1,9
Orlová	289	21	7,3
Ostrava	2658	178	6,7
Rýmařov	95	4	4,2
Třinec	573	8	1,4
Vítkov	145	9	6,2
MSK	10587	400	3,8
ČR	91139	2997	3,3

Zdroj: vlastní zpracování

6 Shrnutí a závěr

Na území MSK se nachází 300 obcí, které tak tvoří cca 5 % všech obcí ČR. Prizmatem indexu sociálního vyloučení nahlédnuto, 159 obcí MSK (53 % obcí MSK) obdrželo **0 až 1 bod**, a lze je tak považovat za **obce sociálním vyloučením neohrožené**; 82 obcí (27 % obcí MSK) získalo **2 až 7 bodů**, a lze je proto z hlediska sociálního vyloučení považovat za **rizikové**. Pokud budeme považovat **hodnoty indexu 8 a vyšší** za ukazatel sociálním vyloučením **ohrožených** obcí, pak se jich na území MSK vyskytovalo 59 (20 % obcí MSK). Posledně jmenovaná kategorie obcí si rozhodně zaslouží z hlediska politik sociálního začleňování zvýšenou pozornost, byť i kategorie rizikových obcí by neměla zůstat upozaděna.

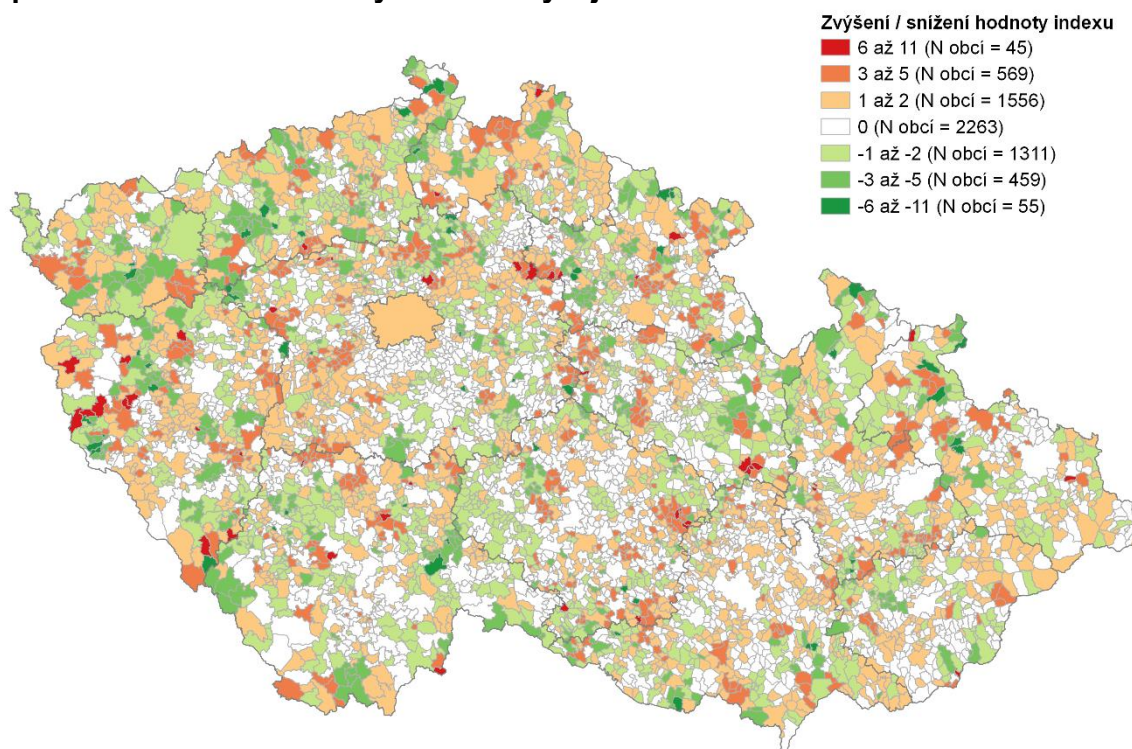
Sociálním vyloučením ohrožených obcí bylo nejvíce v SO ORP Bruntál (13 obcí). V případě SO ORP Frenštát pod Radhoštěm, Frýdlant nad Ostravicí a Jablunkov se pak nevyskytovala ani jedna obec ohrožená z hlediska sociálního vyloučení.

Na MSK se lze pro bližší detail podívat rovněž optikou dílčích dimenzí indexu sociálního vyloučení, kterých je pět (osoby v exekuci, příspěvky na bydlení, příspěvky na živobytí, nezaměstnaní déle než 6 měsíců a předčasné odchody ze ZŠ). Jestliže v každé dimenzi mohla obec obdržet nanejvýše 6 bodů, počet obcí, které obdržely v té které dimenzi více jak 3 body, je následující: za „osoby v exekuci“ obdrželo 3 a více bodů 23 obcí, za „PnB“ 29 obcí, za „PnŽ“ 42 obcí, za „UoZ 6+“ 59 obcí a za „předčasné odchody“ 43 obcí. Z hlediska celkového indexu sociálního vyloučení devět nejzatíženějších obcí v MSK (nejvíce zatížená obec MSK obdržela 25 bodů, devátá nejzatíženější obec 17 bodů) vykazovalo tento typ kumulace bodů napříč dílčími dimenzemi: 3 a více bodů obdrželo v dimenzi „osoby v exekuci“ 7 obcí, v dimenzi „PnB“ všech 9 obcí, v dimenzi „PnŽ“ všech 9 obcí, v dimenzi „UoZ 6+“ rovněž všech 9 obcí a v dimenzi „předčasné odchody“ 7 obcí.

Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení naznačují, že jednotlivé SO ORP a obce se odlišovaly také v tom, která dimenze sociálního vyloučení v nich byla více závažná. Například SO ORP Bruntál byl v podílu nezaměstnaných déle než 6 měsíců mírně nad krajským průměrem, ovšem podíl osob v exekuci byl značně nad krajským průměrem, zatímco podíl předčasných odchodů ze ZŠ byl na druhou stranu výrazně pod krajským průměrem. Vedle územního zacílení aktivit na řešení sociálního vyloučení bude tedy vhodné podle místní situace modifikovat také jejich obsahové zacílení.

Jak již bylo konstatováno, 8 a více bodů (kategorie ohrožených obcí) obdrželo v roce 2021 v MSK 59 obcí, v roce 2016 to bylo 80 obcí, celkově lze tedy zhodnotit vývoj v MSK za pozitivní a odpovídající celkovému vývoji v Česku, kdy bylo v roce 2021 v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů) evidováno 450 obcí, zatímco v roce 2021 785 obcí. Je ovšem třeba dodat, že relativně pozitivní vývoj je do značné míry nesen ekonomickou konjunkturou kulminující v roce 2019. Po roce 2019 byl sice kupříkladu evidován zřejmý pozitivní vývoj kupříkladu v dimenzi exekucí, nicméně došlo i k výrazným negativním jevům, mezi něž patří zejména nárůst dlouhodobé nezaměstnanosti – srv. Mapa 10 s Mapa 4 a více viz komplexní komparativní zpráva k indexu (MMR, 2022). Ačkoli nelze předjímat výsledky indexu sociálního vyloučení za rok 2022, je zcela evidentní, že výsledky budou odrážet nynější značně komplikovanou ekonomickou situaci domácností.

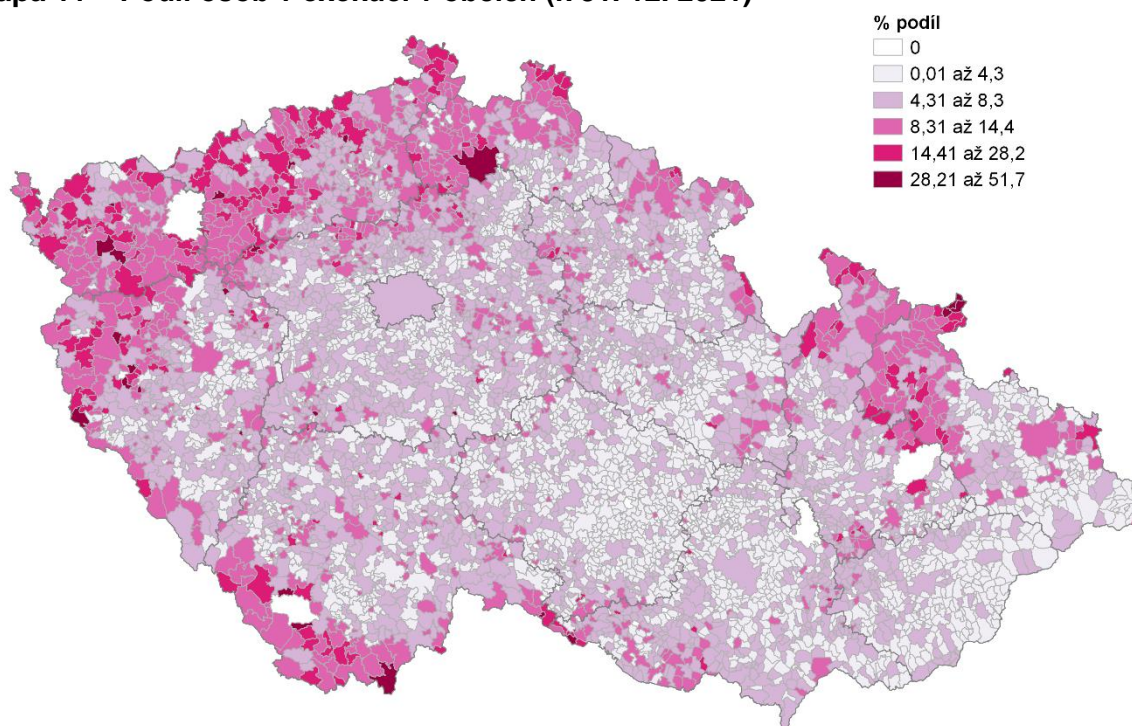
Mapa 10 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2019 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

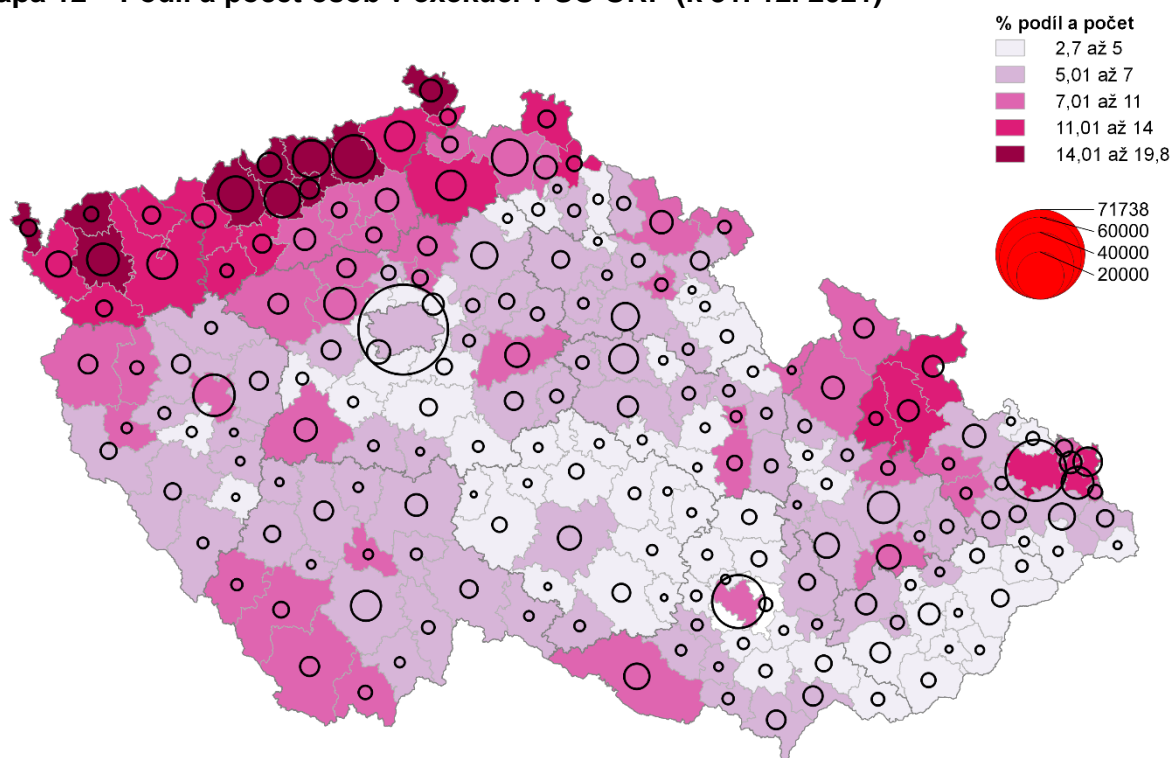
7 Přílohy

Mapa 11 – Podíl osob v exekuci v obcích (k 31. 12. 2021)

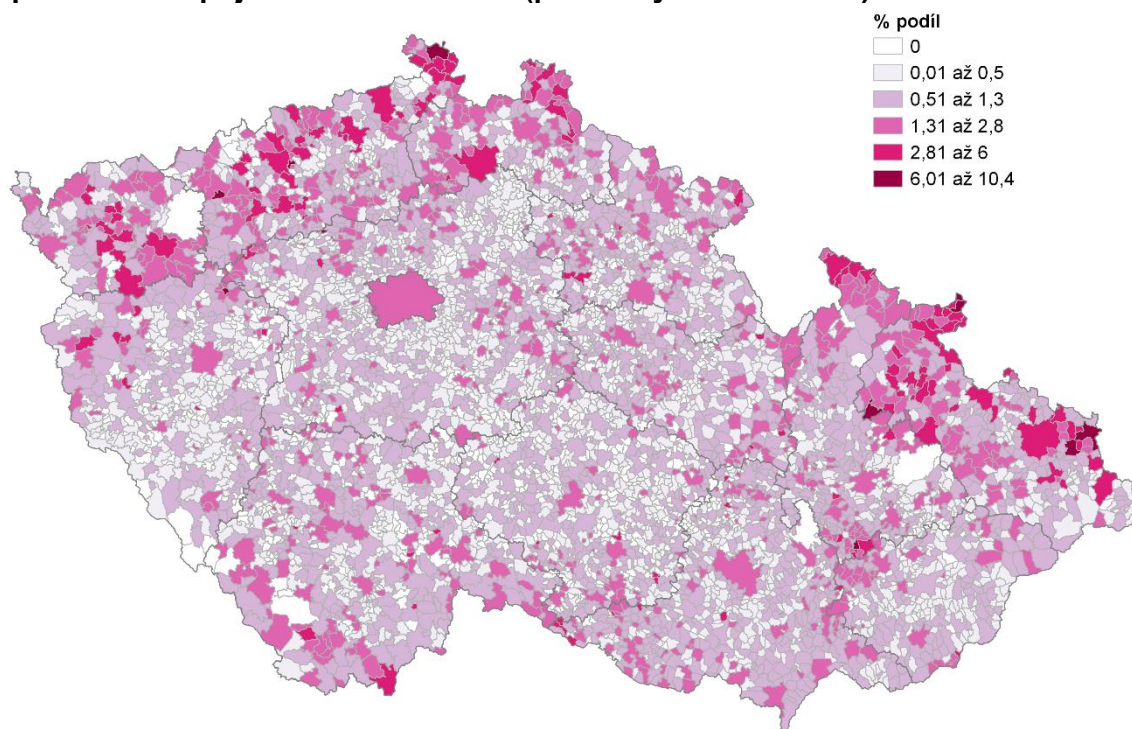
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 12 – Podíl a počet osob v exekuci v SO ORP (k 31. 12. 2021)

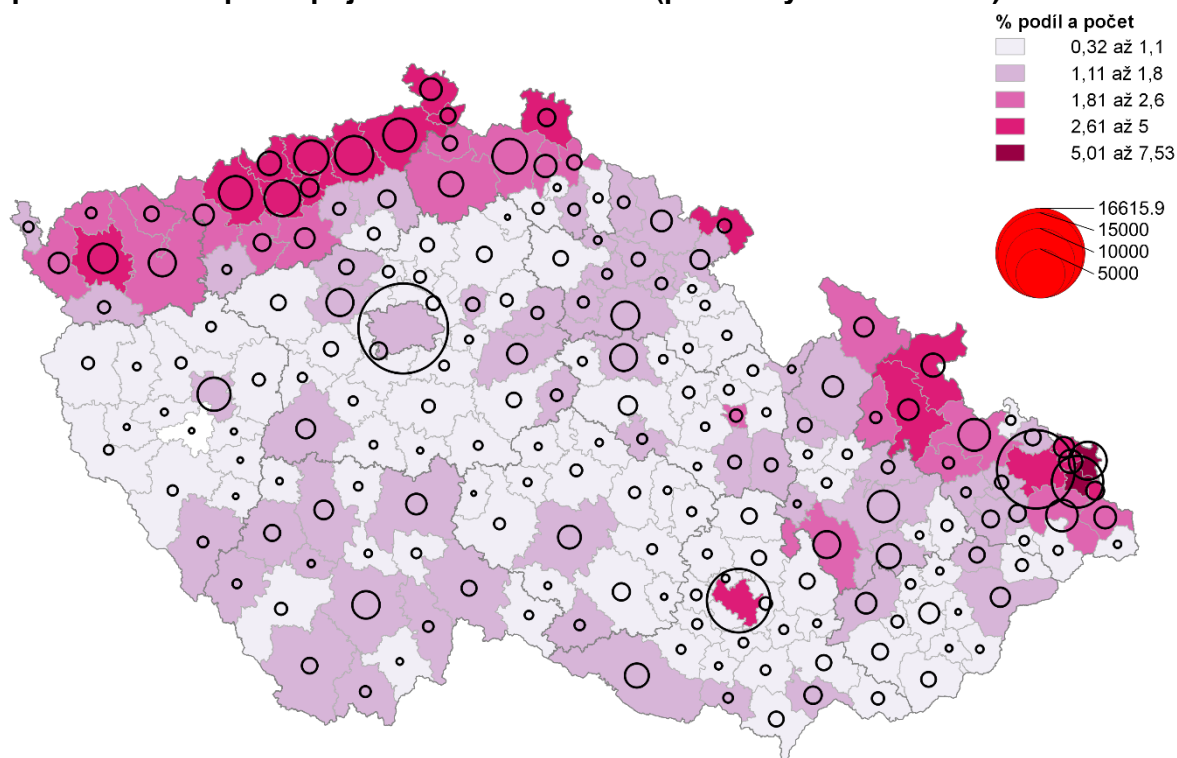
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 13 – Podíl příjemců PnB v obcích (průměrný měsíc r. 2021)

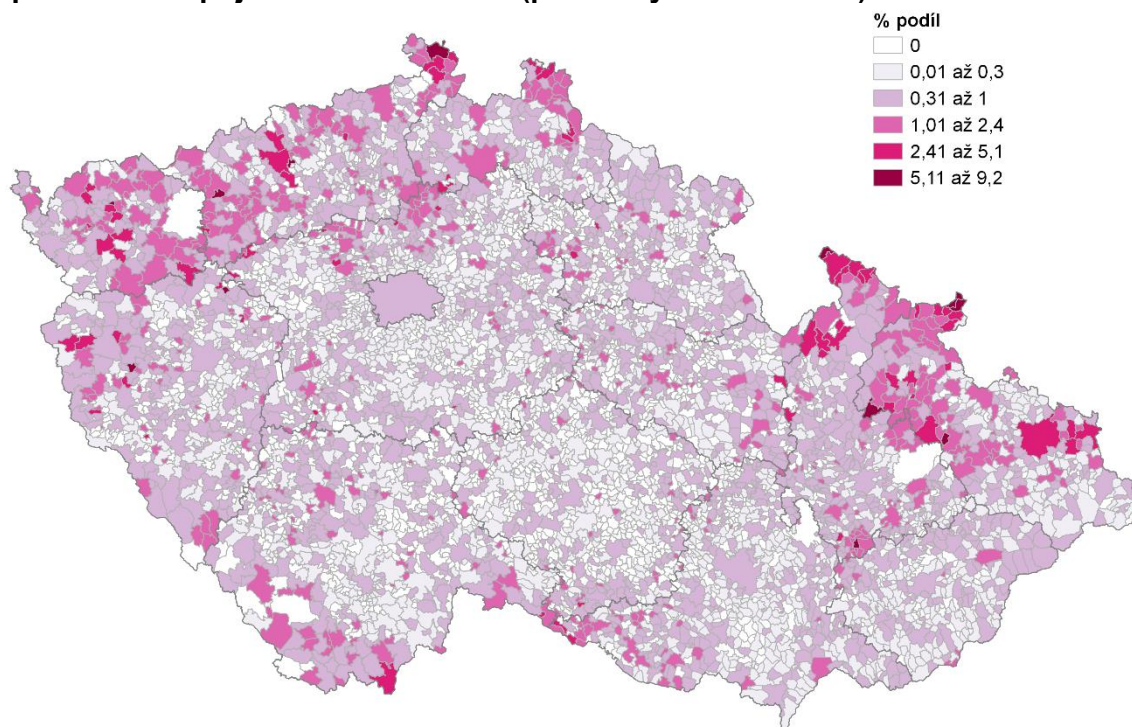
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 14 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

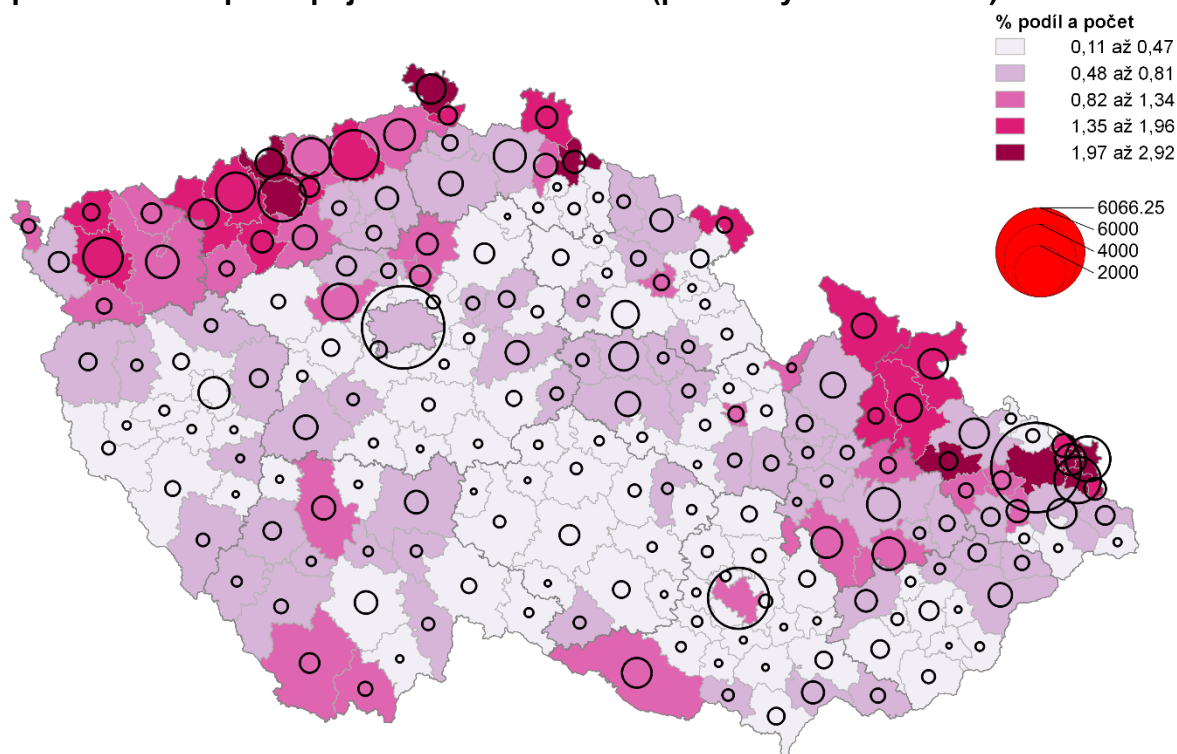
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 15 – Podíl příjemců PnŽ v obcích (průměrný měsíc r. 2021)

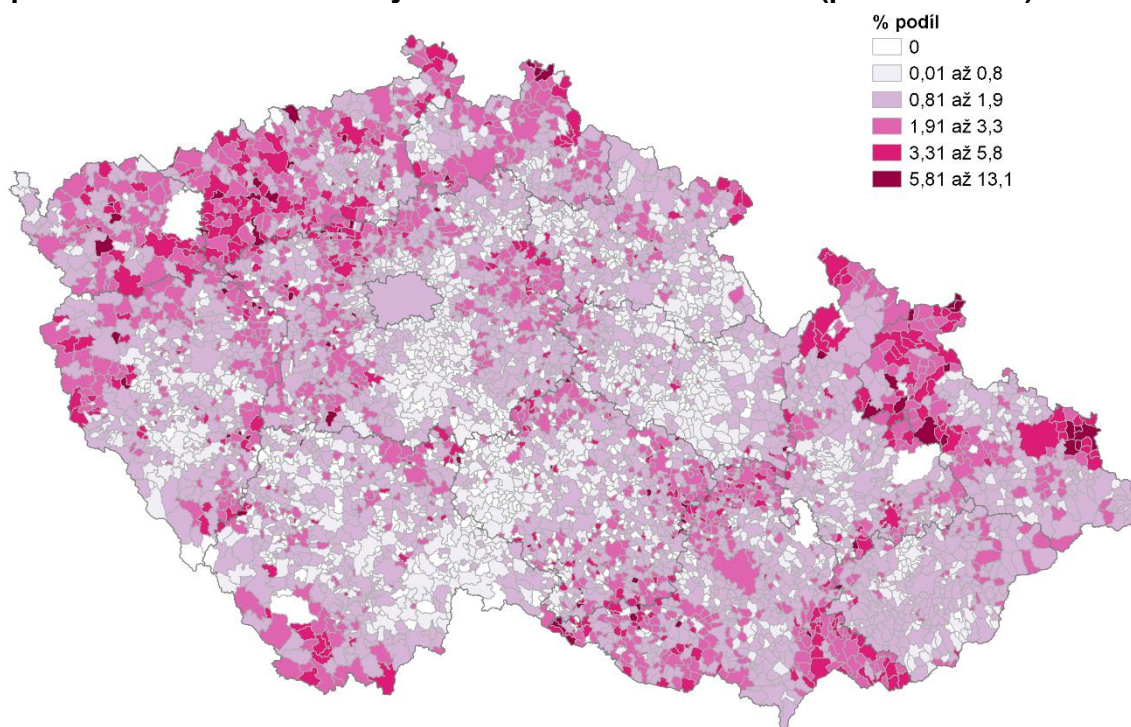
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 16 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

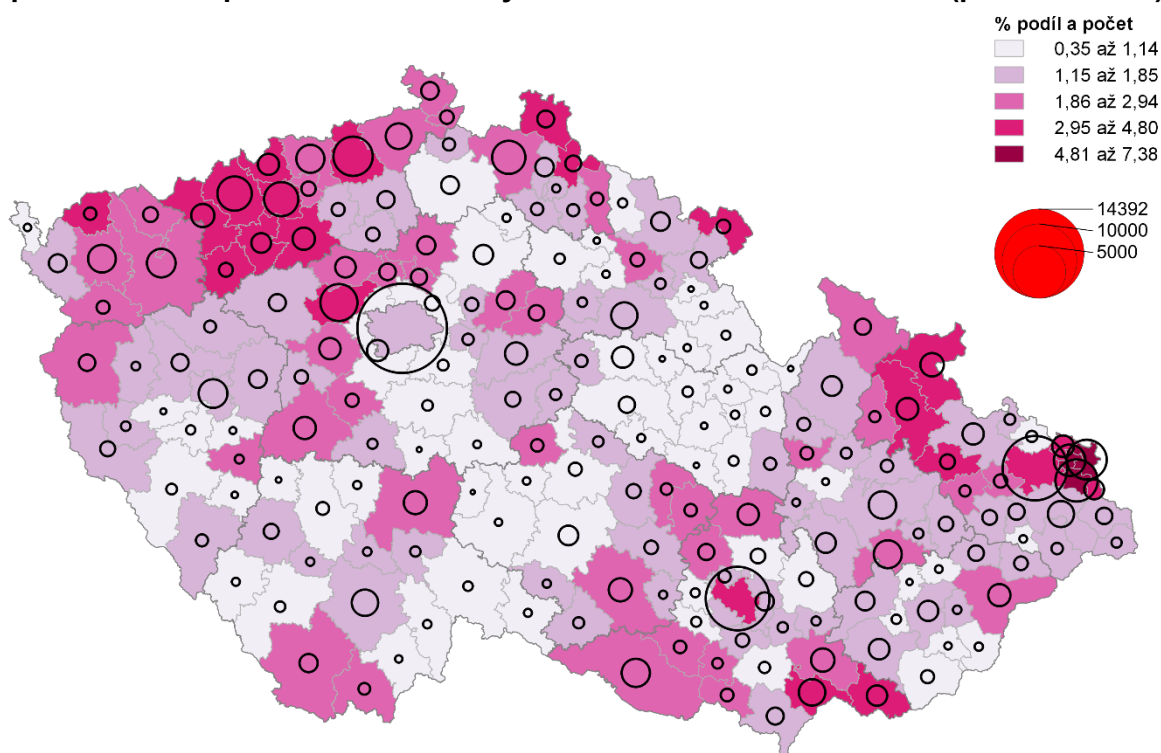
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 17 – Podíl UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v obcích (prosinec 2021)

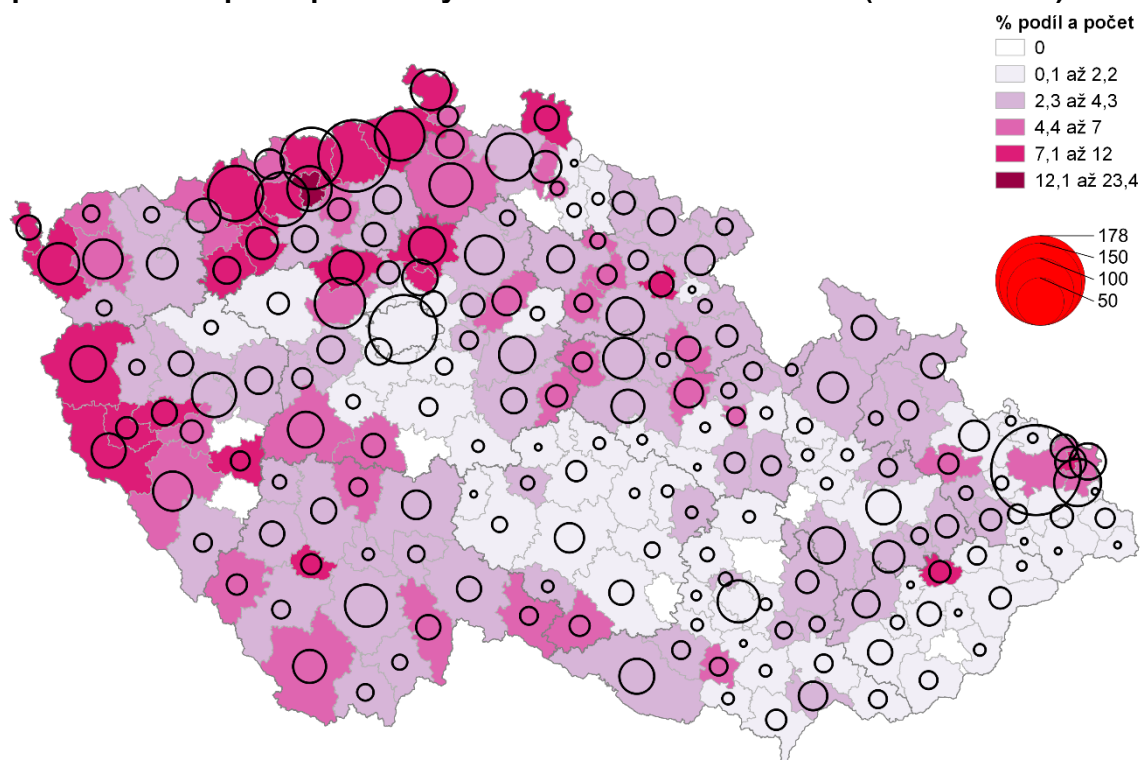
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 18 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021)

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 19 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)

Zdroj: vlastní zpracování

8 Bibliografie

Lang, P. & Matoušek, R. 2020. *Metodika pro posouzení sociálního vyloučení v území*.

Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/metodika-pro-posouzeni-miry-a-rozsahu-socialniho-vyloucení-v-uzemi/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2020. *Strategie sociálního začleňování 2021–2030*.

Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030_roz%C5%A1%C3%AD%C5%99en%C3%AD.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj. 2020. *Index sociálního vyloučení: Dokumenty*. Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/index_socialniho_vyloucení_dokumenty/

Ministerstvo pro místní rozvoj. 2022. *Index sociálního vyloučení*. Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

Růžička, M. & Toušek, L. 2014. Sociální exkluze: její prostorové formy a měnící se podoby.

In J. Šubrt, et al., *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)* (s. 117–141). Praha: Karolinum.

Sirovátka, T., et al. 2013. *Indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Sýkora, L., et al. 2015. *Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace*. Dostupné z:

https://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf

Trlifajová, L., et al. 2018. *Daně, dávky, exekuce – jak v současnosti funguje systém podpory a ochrany nízkopříjmových domácností*. Dostupné z:

<https://www.pracevobci.cz/upload/studies/5/SPOT-Dane-davky-exekuce.pdf>

Úřad vlády ČR. 2016. *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020*.

Dostupné z:

https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie_boje-proti-socialnimu-vyloucení-2016-2020.pdf